

DOI: 10.22559/folkloredebiyat.2018.77

folklor/edebiyat, cilt:24, sayı:95, 2018/3

Russ, Joanna (2001), *Dişi Adam*, Çev.: Çiçek Öztekin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. ISBN: 9789755392806.*

Bir dünya düşünün yaşadığınız zamandan tamamen farklı; cinsiyet ilişkilerinin, aile ilişkilerinin, toplumsal ilişkilerin, üretim ilişkilerinin, mülkiyet ilişkilerinin yeniden düzenlendiği, ataerkil düzenin gücünü kaybettiği, doğaya egemen olan kapitalist üretim mantığının terk edildiği, doğayla barışık kolektif iş bölümüne dayalı, sömürünün ortadan kalktığı sınıfsal toplumun olmadığı bir dünya. Kulağa hoş gelen bu düşleri kadınların ütopyasında görmek mümkün: Hem de daha detaylı ve yüreklerdeki isyan tohumlarını fizicileştirecek betimlemelerle. Yaşanan dünyanın sömürüsüne “hayır” diyen direniş arzusu ve düşüncesini aşlamaya çalışan feminist ütopyalar, kadınlar üzerinde sömürücü, ezici yerleşik ataerkil değerlerin yerle bir edilmesine yönelik düşleri yeşertiyor. Eşitlikçi, demokratik gelecek arzusu sergileyen feminist ütopyalar özgürlüğün tahakküm altına alındığı iktidar ilişkilerinden hem bir kaçış yaratıyor hem de mücadele fikrini aşlamaya çalışarak “başka bir dünya mümkün” dürtüsünü harekete geçiriyor. Kadınların kendi gerçekliklerini yaratma, kendi tarihsel varlığının öznesi olma gayesine dayanan feminist ütopyalar, fantazyaların gerçekliği yeniden inşa etme enerjisini taşıyor.

Bilim ve kültürel üretimin alanında dışlanan kadınların feminist hareketlerin başlamasıyla zamanla bu alanlarda yer edinmeleriyle beraber kadın estetik anlayışının ve düşüncesinin giderek edebiyatta da yer edinmesi farklı bir tür olarak feminist ütopya anlayışının oluşmasını sağlamıştır. Yerleşik erkek bakışının yarattığı ütopyalardan farklı olan feminist ütopyalar alternatif yaşam tasavvurları sergilemektedir. Türsel içerik olarak ütopyik düşleri içinde barınsa da güncel dünyanın huzursuz edici, yaşam üzerinde yıkıcı yerleşik değerlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik düşsel arzuları harekete geçiren aktif eylem hissini canlandıran etkiler yaratıyor. Klasik ütopya anlayışının rasyonel tasavvurlarını da yıkan, insanın *Eros* tarafına yönelen, feminist bakışların literatüründen beslenen feminist ütopyalar bireyselliği ön plana çıkarmakta, çoğulculuğu, farklı kimlik ve yaşam stillerini kabul etmekte ve desteklemektedir.

* Bu kitap tanıtım yazısı Murat Özdemir tarafından yazılmıştır (Araş. Gör., Nişantaşı Üniversitesi Yeni Medya Bölümü, muratozdemirmurat@gmail.com).

Feminist ütopyaların tarihçesi

Kadın haklarının kazanılmasına yönelik liberal düşüncenin eşitlikli yaklaşımını benimseyen ilk feministler kamusal alanda, iş yaşamında erkeklerle eşit haklara sahip olma fikrini benimsemiş, kadın-erkek eşitliğini savunmuşlardır. Liberal düşüncenin temelinde gerçekleştirilen ilk feminist düşünceler fırsat eşitliğinin verilmesiyle kadınların da erkekler gibi eşit potansiyel beceri ve hünere sahip olacağını savunmuşlardır. Bu düşüncelerle siyasal alanda da oy hakkı süfretler tarafından savunulmuş, böylece gittikçe kitlesel kadın örgütleri meydana gelirken, feminist bakış içeren yazın ürünleri de ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda “Mary Griffith’in kadınların ekonomik özgürlüğünü vurguladığı ütopyası *Three Hundred Years Hence* (1836), *Küçük Kadınlar*’ın yazarı olarak tanınan Louisa May Alcott’un yine kadınların ekonomik olarak özerk olduğu bir dünyayı anlattığı *Work* (1870) adlı ütopyası, Annie Danton Cridge’nin *Man’s Right, or How Would You Like It?* (1870) adlı karşı ütopyası, Marie Howland’ın *Papa’s Own Girl* (1874) gibi kitapları ilk dönem feminist hareket içinde varolan önemli ütopya örnekleridir” (Öğüt, 2018).

İkinci dalga kadın hareketi ile hız kazanan kadın ütopyaları özellikle 1970’li yıllarda en önemli örneklerini vermiştir. Bunlar içinde yerli kabile yaşantılarından esinlenerek yazılmış olan, ortaklaşa ve eşitlikçi toplumlar ya da anaerkil toplumların anlatıldığı Marge Piercy’nin *Woman on the Edge of Time (Zamanın Kıyısındaki Kadın)* (1976), Marion Zimmer Bradley *The Ruins of İsis (İsis Harabeleri)* (1978), Monique Wittig *Les Guerilleres (Kadın savaşıçılar)* (1969) ve Jayge Carr *Leviathan’s Deep (Leviathan’ın Derinliği)* (1979) önemli feminist ütopyalardandır. Margaret Atwood’un katı bir cinsiyet hiyerarşisi içinde kadınlar için ürkütücü bir yaşamı anlattığı *Handmaid’s Tale (Damızlık Kızın Öyküsü-1986)* bir karşı ütopya örneği olarak önemli bir yere sahiptir (Temizarabacı, 2005, s.88-89).

Feminist fantazyaları içeren ütopyalar, sosyal ve toplumsal değişim/dönüşüm için düşüncüyü kışkırtarak düşsel gücün sınırsız tasarım potansiyeli üzerinden özgürlük fikrini güçlendirmeye çalışmaktadır. Mary Wollstonecraft’ın “Kadın Haklarının Gereçeklendirilmesi” kitabının yayınından bu yana kadın ve erkek arasındaki farklılığın biyolojik ve toplumsal kökenlerinin tartışılması yaklaşımı feminist ütopyalarda da kendini göstermektedir. Özellikle Charlotte Perkins Gilman’ın 1915 tarihli *Herland (Kadınlar Ülkesi)* kitabı ataerkil toplumsal düzenin değerleri olan rekabet, cinsiyetçilik, yoksulluk, savaş, iş bölümü, sömürünün olmadığı bir ülkeyi tasvir ederek, yerleşik değerlerin tartışılmasını hiyerarşik değerlerin toplumsal kökenlerinin öne çıkarılarak toplumsal-tarihsel olanın anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Feminist ütopyalar çoğunlukla betimseldir ve zamansal-mekansal tasarım bağlamında karmaşık olaylar dizisini içinde barındırır. Anlatımın çizgisel gerçekleşmediği bu çalışmalarda fantazyalar olabildiğince sınırsız işlerken, olay ve olgular şekilsiz birbirinden kopuk ilerlemekte; düşünceler, duygular, arzular bilinç akışı formatı tadında kendini okutmaktadır. Narsist psikolojik hislerin de yoğunlaştığı bu çalışmalarda kimlikler çok yönlü, değişken, akışkan olarak inşa edilmekte sabit kimlik tasavvuruna karşı çıkılmak-

tadır. Metafor olarak Feminist ütopyalar potansiyel tarih anlayışını harekete geçirerek gelecek için toplumsal değişimlerin meydana gelmesini amaç edinmektedir. Tarihsel ataerkil determinist yaklaşımı yıkmaya yönelik olarak “Eğer yer yüzü feminist olsaydı” (Pfaelzer, 1988, s.291) temsilleri ile sonrasında ne olurdu senaryolarını içeren temalar yoğunluğunu göstermeye çalışmaktadır. “Feminist ütopyalar toplumsal kurum olan evlilik olgusunu kaldırarak okuyucunun beklentisine yönelik toplumsal rolleri tersine çevirmektedir: baskınlık, ebeveynlik, cinsellik, dil, tabilik, iş, para ve kadın rekabeti” (Pfaelzer, 1988, s.292).

Tür olarak bilim kurgunun bir bileşeni olan feminist ütopyalar 1960’lar sonrası daha çok patladı (Fitting, 1987, s.23). İlk feminist ütopyalar ekonomik bireysel otonomiye vurgu yaparken, 1970’ler feminist ütopyaları ise tamamen kadın merkezci toplumsal yapının oluşmasını ele almışlardır (Kessler, 1989, s.121). Bu bağlamda feminist ütopyalar sosyal bilim kurgu olarak ataerkil sistemin olmadığı, baskı ve tabiyetten bağımsız cinsel ilişkilerin düzenlendiği, kadın ve erkeklerin yerleşik geleneksel rollerinden arındığı dünyaları içinde barındırmakta. Tasarlanan bu ütopyaların savunduğu varsayım toplumsal bedenin inşa ettiği normları kırmak. Böylece daha özgürlükçü bir dünyanın mümkün olabileceği fikrini aşılırmaktır. Toplumsal değerleri yapışöküme uğratarak kimliğin oluşmasında heteroseksüel değerlerin yarattığı toplumsal cinsiyet rollerini deşifre ederek kadın-erkek arasındaki ilişkilerin eşitsizliğini ve sömürsünü zihinsel kodlara yerleştirme amacı güderek okuyucuya öz düşünsel alan açmaktadır.

Joanna Russ’un *Diş Adamı*’nın Ütopya Serüveni

Joanna Russ’un 1969’da yazdığı ve ancak 1975 yılında yayınladığı *Diş Adam (Female Man)* kitabı her ne kadar dört ana karakter, üç gezegen ve dört farklı zaman dilimi içinde geçiyor gibi görünse de metnin spesifik çoklu parçalı okumaya açık olması nedeniyle kitap üzerinde net şekilde olaylar, olgular ve karakterler tanıımı yapmak güç görünmektedir. Özellikle kitabın biçim olarak serbest akışı, hem yapısal hem de içeriğin kopukluklar barındırması, kurgusal dilin sırasız birbirinden bağımsız olması kitabı kesin ifadelerle okumayı güçleştirmektedir. Okuyucunun karakterine göre değişken alımlanabilecek alegorik dil yapısı ile kurgulanan kitap, edebiyattaki dönemin feminist ütopya estetik anlayışını (biçim-içerik) sergilemektedir. Okuyucu açısından anlaşılma noktasında zorluk çekilse de bir rüyada olduğu gibi karmaşık, değişken, beklenmedik olayların meydana gelmesine benzer şekilde tanımlamalar, iğneleyici alegorik söz dizimleri, geçmiş-şimdi-gelecek zaman çizelgesinin iç içe geçtiği metinsel kurgu dili ile parçalı-çoklu zengin anlamların alımlanmasını sağlamaktadır. Kitabın dört temel karakteri olsa da zaman zaman bu dört karakterin kitabın yazarı olan Joanna’nın karakterlerini temsil ettiğini görmekteyiz. Bu bağlamda ben de kitabı ele alırken kendi açımdan yaptığım öznel okumalarla kitabı değerlendireceğim.

Kitabın Joanne, Janet, Jeannine ve Jael isimli dört ana karakteri vardır. Janet Eva-son, Hoşvakit (Whileaway) gezegeninde yaşamaktadır. Yaşadığı zamandan bin yıl geriye gelerek dünyaya gelir. Burada Jeannine ile tanışır. Geldiği zaman diliminde 1930’lu yıl-

ların ekonomik krizi devam etmekte ve İkinci Dünya Savaşı daha meydana gelmemiştir. Joanne ise New York'ta yaşamaktadır, yıl 1969'dur. Daha sonra Dişi Adam olacak olan karakter Joanna'dır. Jael ise gelecekte bir gezegende yaşamaktadır. Yaşadığı gezegende "Kadınlar Ülkesi" ve "Erkekler Ülkesi" olarak iki yer vardır. Jael'in gezegeninde kadınlar ve erkekler arasında bölünme ve mücadele vardır. Jael'in gezegeninde kırk yıllık bir savaş hüküm sürmektedir. Erkekler ülkesinde daha gelişmiş teknoloji bulunmasına rağmen, çocuk sahibi olma konusunda Kadınlar Ülkesi'ne muhtaçtırlar ve kadınlar ülkesinden çocuk satın almaktadırlar.

Yazar dört karakteri birbirine bağlarken karmaşık olaylar örgüsü yaratarak bir karakterin dünyasından bize seslenen dört ruh hali yaratıyor. Bu bağlamda metnin içinde yer alan karmaşık olaylar zinciri temelde kurumsallaşmış heteroseksüel yapıları, düşünceleri parodi tekniğiyle ele alarak ataerkil heteroseksüelliği yıkmayı amaç ediniyor ve betimlemeler, temsillerle okuyucunun dikkatini öznel kimliğin sorgulanmasına yöneliyor.

Janet Evason'nun yaşadığı Hoşvakit diyarı, güncel dünyanın bin yıl sonrası zamanı temsil ediyor. Ama aynı zamanda gelecek, geçmiş ve güncel zaman iç içe geçmiştir. Hoşvakit diyarının kurgusu yazarın gelecek arzusunda istediği dünyasal yaşamın tasvirini yansıtmaktadır.

Yaşadığı dünyadan, hayattan, ilişkilerden, yerleşik düzenden, toplumsal değerlerden memnun olmayan yazar Joanna'nın isyanıdır Hoşvakit. Hem gelecek ütopyasıdır hem de huzursuzluğunun sığınağıdır.

Hoşvakit diyarında meydana gelen vebadan dolayı bütün erkekler ölmüştür ve diyarın tek egemeni kadınlar olmuştur. Mutlak kadın egemenliğine dayanan bir gezegen.

Bu diyarda erkek egemenliği son bulmuştur. Dolayısıyla bütün toplumsal ve üretim ilişkileri yeniden düzenlenmiştir. Hoşvakit pastoraldir, hiçbir yapay şeyin olmadığı Paleolitik çağa benzer ekolojik ev kadınlığının doruk noktasını yaşamaktadır. Hoşvakit'teki pastoral yaşam, günümüz dünyasında doğayı egemenliği altına alan ve sömüren kapitalist üretim mantığının yok edildiği ütopyadır. Doğayla diyalektik uyum içinde yaşanan toplumsal örgütlenmenin diyarıdır Hoşvakit. Doğa, toplum karşıtlığını aşmaya ve doğa üzerindeki egemen rasyonel insanın sömürücü zihniyetini de bertaraf etmeye çalışan Hoşvakit tasavvuru, ekolojik hassasiyetin önemini okuyucuya göstermeye çalışıyor.

Joanna'nın dünyasında kadın özne olarak bulunmamaktadır. Kadın erkeğin varlığını tamamlayan, ihtiyaçlarını karşılayan, çok boyutlu ve işlevsel nesneye indirgenmiştir.

Joanna'nın Janet ile tanışmasıyla hayata karşı coşkusu artmıştır. Çünkü Janet'in ütopyası, dünyası, hayatı Joanna için yaşadığı zamanın yıkıcı değerlerini ve kurumlarını sorgulamaya yönelmiş, sömürüsü altında olduğu ataerkil değerlerle mücadele fikrini beslemiştir. Etkileşimsel olarak artan ve büyüyen feminist değerler Joanna'yı harekete geçiriyor. Ve Joanna düşünmeye başlıyor:

Kırkıncı katta asansörden çıktık ve ben koridordaki aynada elbisemi kontrol ettim. Saçlarım sanki aşağı düşüyor gibiydi, makyajım çok ağırdı, üzerimdeki her şey uygunsuzdu, kilotlu çorabın ağından, sım sıkı sutyene, taş parmağımın etrafından fırl

fırl dönen yüzüğe kadar her şey. Üstelik, takma kirpik bile takmamıştım (Russ, 2001, s.40).

Erkek bakışın kontrol altına aldığı dünyada kadınların varlık ve üretim değerleri görünmezlikten gelmekte, sıkıştırıldıkları alanda yaptıkları işler aşağı ve değersiz görülmekte, emeklerinin bilincine varılmamaktadır.

Tarihsel süreçte kadınların erkeklerden daha aşağı bir cins olduğu yaklaşımı biyolojik farklılıktan yola çıkılarak meşrulaştırılmaya çalışılmış, kadınlara atfedilen duygusal, zeka yoksunu, naif kırılğan, isterik gibi değersizleştirme temsilleri kadın varlığını ötekileştirmiştir. Oysa kamusal alanda erkek varlığının, gücünün ve çokluğunun nedeni tarihsel toplumsal iktidar temelli sorgulanmasının gerekliliği pek tartışılmamıştır. Kadının zekası psikolojik özelliği ile değersizleştirilmeye çalışılmıştır.

Erkeğin yarattığı toplumsal normlar, kurumlar, değerler; erkek dünyasının taleplerini, ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik üretim ve üretim ilişkileri, toplumsal ilişkiler; erkeği egemen kılmaya yönelik inşa edilmiş toplumsal yönetim, ahlaki mühendislik daima erkeği üstün kılıyor, kadın bu dünya içinde sadece tamamlayıcı parça görevi görüyor. Kadının görevi efendisini memnun etmektir. Erkeğin inşa ettiği dünyada üstün olan kursosuz olan erkektir.

Erkeğin kötü halleri kadının hatasıdır. Sonra, kırılan parçaları toplamak da kadının görevidir (Russ, 2001, s.54).

Oysa Joanna, erkeğin üstün kılınmasına, kadının özel alana hapsedilmesine, annelik mitiyle zincirlenmesine karşıdır.

Beslenme, temizlik ve barınma annenin işi değildir (Russ, 2001, s.55).

Hoşvakit diyarında sınıf ve cinsiyet ayrımı ortadan kalkmıştır, kadın cinsiyetine dayalı toplumsal yapı egemendir, aile kurumu dünyadakiyle tamamen farklıdır. Dünyadaki aile değerleri burda geçersizdir: Tek cinsiyetli bir gezegen, herkesin herkesle serbest özgür cinsel yaşam sürdüğü bir gezegen.

Hiçbir Hoşvakitli tek eşli evlilik yapmaz. (Bazıları cinsel ilişkilerini tek kişiyle sınırlar –en azından o kişi yakınlardaysa- ama yasal bir düzenleme yok böyle durumlar için.) (Russ, 2001, s.59).

Üretim örgütlenmesi ve işleyişi yaşam üzerinde egemen değildir Hoşvakit'te. Üretimin ortaya çıkardığı artı değer, dünyadaki gibi kapitalist egemen güçlere gitmemektedir. Bu nedenle haftada sadece on altı saat çalışılır ve bu, mutlu refah yaşam için yeterlidir. Çünkü sömürücü üretim ilişkileri bulunmamaktadır. Sınıfsız bir toplum yaratılmış, üretimdeki yabancılaşma ortadan kalkmıştır. Serbest zamanın çokluğu yaşamın potansiyelini gerçekleştirme imkanını sağlıyor bu diyarda. Gözü doymaz sömürücü kapitalist patronlara yer yok Hoşvakit'te.

Diğer tarafta ise dünyada kadın, aşağı ikinci cins statüsünden kurtulmak istese, erkeğin gücünü tahsis ettiği pekiştirdiği alanlarda yer bulsa da ikincileştirilmesine sebep olan değerlerin ve kurumların ortadan kaldırılmasına karşı çıkılır. Kadına atfedilen ikinci roller yine onaylanmaya devam edilir.

Herkes bilir ki kadınlar ne kadar bilimadamı, mühendis olmak istesede de, en başta

erkeğe kadınca eşlik (ne?) etmek ve çocuklara bakıcı olmak ister, herkes bilir ki bir kadının kimliğinin büyük kısmı, çekicilik tarzına bağlıdır (Russ 2001, s.66).

Toplumsal bilincin kadına biçtiği roller çoğunlukla erkeğin dünyasının ihtiyaçlarını tamamlayan, erkeği yücelten temsiller ve söylemlerle doludur. Bu temsil ve söylemlerin kutsallaştırılması, pastiş kavramlarla gerçek işlev aksiyomunun gizlenmesi ile yerleşik olanın sorunlaştırılması güçleşir. Böylece temsiller ve söylemler zamanla yerleşik ve değişmez olarak görülür. Çünkü evlilik güzel bir şeydir, çocuk yaparsın ve sen (kadın) hep ona bakarsın, bütün ev işleri üzerine kalır.

Erkekler kararları verir kadınlar akşam yemeği hazırlar (Russ, 2001, s.72).

Joanna'ya göre dünyadaki mevcut sömürücü, tahakkümcü erkek egemenliğinin kadınlar lehinde değişmesinin olanağı kadınların mücadelesiyle gerçekleşecektir. Erkeklerden bunu beklemek boş bir çabadır. Kadını kadın kurtaracaktır.

Janet'in diyarı Hoşvakit'te cinsel çeşitlilik mevcuttur. Cinsel ilişkilerde yaş aralığı sorun edilmez. Cinsel tercihler özgür ve serbesttir. Cinselliği kısıtlayıcı yasaklayıcı normlar ve kurumlar yoktur. Joanna'nın bakışıyla Janet ve Laura Rose arasındaki o ateşli birliktelik... İktidardan azade özgür bir cinsellik ne hoş değil mi?

"Seni seviyorum, seni seviyorum" dedi Laur ve Janet onu sarstı ve Laur –çocuk yerine konmak istemiyordu- Bayan Evason'un başını ateşli bir şekilde koltuğa yaslayıp dudaklarından öptü. Oh, Tanrım (Russ, 2001, s.76).

Joanna açısından çok anlamsız geliyor kızların kendilerini erkeklere sevdirmek için girdikleri zahmetlere; süslenmeler, cicileşmeler, süs biblosuna dönüşme hepsi hepsi erkek için. Erkeğin dikkatini çekmek için. Erkeğin gözdesi olmak için. Oysa bunları yaparken kızlar ne kadar özgür irade sergiliyorlar?

Hoşvakit diyarında evlilik dışı cinsel ilişki yaşamak gayet normaldir. Özgür irade sınırsız gücünü yaşamaktadır burda. Janet'in eşi Vittoria buna bir örnektir.

Dünyadaki yaşam üzerindeki tehlikeler, riskler, sınırlamalar, baskılar, korkular Hoşvakit'te bulunmaz. Gece gündüz tehlike ayrımı yoktur. Her an her yerde korkusuz şekilde dolaşılır. Dünyada kadın için tehlike arz eden gece ve تنها kavramı Hoşvakit'te bertaraf edilmiştir. Erkeğin kadın üzerindeki sardırganlığı mevcut değildir.

Hoşvakit'te böyle sınırsız özgürlük varken Janet'in dünyaya gelmesi ve dünyada erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü gördükten sonra dünyanın cehenneminden kurtulmaya çalışır. Hoşvakit'e hemen dönmek ister. Dünya tehlikelidir. Özgürlük yoktur. Baskı, sömürü vardır. Burda Kadına önem verilmez.

Joanna'nın bilim adamları için de eleştirisi vardır. Kadın ya da eş seçiminde kendileri mükemmel olmasalar da mükemmel kadın bulma peşindedirler. İkinci cins ama mükemmel kadın.

Büyük bilim adamları üzerinde çalışacakları problemleri karılarını seçtikleri gibi seçerler. (A. H. Maslow, daha iyi biliyordur.) (Russ, 2001, s.98).

Hoşvakit'te küçüğe emreden, küçüğü otoritesine tabi kılan dünya düzeni gibi bir anlayış yoktur. Çocuklar da özgürdür bu diyarda.

Hoşvakit'te kadın özgür, mutlu lakin bu Jeannine'nin gelecek düşü. "Jeannine bir Hoşvakit düşünden uyanıyor" (Russ, 2001, s.108).

Yıkaması gereken bulaşıklar; pencere eşliklerindeki kurum, ovalanmayı bekleyen, ısılatılmış kaplar; radyatörün altına konması gereken bir tabak, tüm hafta akarsa diye (su sızdırıyor). Ah. Off. Pencereler öyle kalıversin, gerçi Cal pislik sevmiyor. Şu iş-rencü tuvalet temizleme işi, mobilyaların tozununun alınması. Ütülenecek giysiler. Ne zaman bir şeyi düzeltse bir başkası düşünüyor (Russ, 2001, s.109).

Joanna kızgın, kadınların ömür boyu kendilerini sabitleyecek yaşam biçimini seçmelerine anlam veremiyor. Evlilik, aşk, romans Joanna'ya göre değildir. Önem verdiği kendisini özgür kılacak başarılarıdır, değerlerdir. Evde kalıp bebeğe bakmak, ev işlerini yapmak, evde kalıp para kazanmadan mutlu olmaya çalışmak Joanna'nın prensiplerine terstir. Başarı elde etmiş Joanna, ataerkil değerleri içselleştiren kadınlara ve Jeannine'ye seslenir:

Hayatın boyunca sürececek bir romans bekleyemezsin Jeannine: Mum ışığında akşam yemekleri, danslar; güzel elbiseler hoştur ama hayat bunlardan ibaret değildir. Öyle bir zaman gelir ki insan hayatın olağan tarafını yaşamak durumunda kalır. Romans da bunun çok küçük bir parçasıdır. Kur yapılması ve dışarı çıkarılmak ne kadar hoş olursa olsun, sonunda nikah masında "evet" dersin ve iş biter. Büyük bir macera olabilir belki bu, fakat elli, altmış yıl daha vardır doldurulması gereken. Sadece romansla yapamazsın bunu, biliyorsun. Düşün Jeannine –elli, altmış yıl! (Russ, 2001, s.124).

Kadının kendi tarihini ele geçirmesinde yerleşik evlilik anlayışı Joanna açısından kadın özgürlüğü için büyük bir engeldir.

Erkekler başarıya ulaşır. Kadınlar evlenir.

Erkekler başarısız olur. Kadınlar evlenir.

Erkekler manastırlara kapanır. Kadınlar evlenir.

Erkekler savaşları başlatır. Kadınlar evlenir.

Erkekler savaşları bitirir. Kadınlar evlenir.

Sıkıcı, sıkıcı (Russ, 2001, s.128).

Joanna'nın Dişi Adam serüveni çocukluk, kadınlık ve erkeğin egemen olduğu alanlarda elde ettiği statüleri, başarıları, değerleri kazanmasıyla geçirdiği üç evden oluşmaktadır. Çocuk olarak dünyaya gelen Joanna cinsiyetsizdir. Çünkü hala toplumsal bir cinsiyet elde etmemiştir. Sonrasında toplumsal cinsiyetinin farkına varır. O artık toplumun gözünde bir dişi kadındır. Lakin Dişi Adam'a dönüşmesi için erkeğin egemen olduğu alanlarda kendine yer bulmasıyla olacaktır. Başarılar, diplomalar Joanna'yı erkek dünyasına yerleştirir. O artık erkeğin inşa ettiği bu alanlarda kadın yüzü kimliği ve erkek aklı yapısıyla Dişi bir Adam'dır. Liberal feministlerin kamusal alanda, iş yaşamında kadının yer almasıyla özgürleşecekleri düşüncesine katılmamaktadır Joanna. Ona göre erkeğin inşa ettiği, değer ve normlarını belirlediği bu alanlarda kadının yer alması kendi potansiyel varlığından uzaklaşması anlamı taşıyacaktır. Dişi Adam bunun bir tezahürüdür.

Erkek aklı mitleri, masalları, dinleri, geçmiş ve gelecek yaşamı ele geçirmiştir. Erkek aklı Tanrısaldir, hem mükafat verendir hem cezalandırandır, hem kahramandır hem güçtür, başarıdır. Çünkü yaşamı istila etmiş ve kendi kurallarını meşrulaştırmıştır.

Jael (Joanna'nın diğer kimliği), yaşadığı gezegeni tarif ederken akışkan, değişken

kimliklerin nasıl oluştuğunu belirtiyor. Biyolojik, değişmez olarak dünya üzerinde bildiğimiz kimliklerden farklı bu gezegende cinsel kimlikler teknolojinin olanaklarıyla değiştirilebilmektedir. Biyolojik indirgemeci cinsel kimlik yaklaşımı Jael'in gezegeninde yoktur.

Kadına yapılan cinsel saldırılarda mağdur olan kadın fail konuma sokuluyor. Çünkü kadın, geç saatte dışarda olmamalı ve üst başına dikkat etmelidir, diyorlar.

Kendi varlığına yabancılaştırılan, ikincileştirilen, ötekileştirilen kadın olsa da erkek bakışı, kadına inanılmaz misyonlar yüklemiştir. Tabiri caizse efendinin her an herhangi bir ihtiyacını yerine getirecek türden bir köle, bir kadın.

Erkeğin eğlencesine dönüşen, erkeğin zevkleriniin oyuncağı, nesnesi olan kadın için artık bir ölüm gerçekleşmiştir.

Bir keresinde annemin dediği gibi, Oğlanlar iş olsun diye kurbağalara taş atar.

Ama kurbağalar cidden ölür (Russ, 2010, s.194).

Kadını özgür kılacak değerlerin erkekler tarafından onaylanmadığını söyleyen Joanna hayat serüveninde kendi isteklerine saygı duyan ve onaylayan birinin özlemine çekmektedir.

Kadına atfedilen temsillerin çokluğunu vurgulayan Joanna, kadının birçok misyonu taşıdığını ve yerine getirdiğini buna rağmen kadınlık kimliğini kazanamadığını söylüyor. Her şey olabilen, yalnız bir kimlik ve benlik elde edemeyen kadın...

Joanna'nın Hoşvakit düşü, Jael ve Jeannine kimlikleri kitabın sonunda Joanna'yla birleşiyor. Jeannine geçmiş tarihte ezilen kadınların temsilidir, Joanna günümüz dünyasındaki ezilen kadın, Jael ve Janet ise özgürlüğüne doğru yol alan, mücadele eden, kendi potansiyeli ve varlığının bilincine varan kadındır. Kaderine boyun eğmeyen, kendi kaderinin tarihini yazmaya başlayan Joanna, Jeannine ile kadının tarihsel bilincini kazanmış, Jael ve Janet ile de geleceğini yazmaya başlamıştır.

Kaynaklar

- Fitting, P. (1987), Positioning and closure: On the "reading effect" of contemporary utopian fiction, *Utopian Studies*, No. 1 (1987), 23-36, Penn State University Press.
- Kessler, C. F., (1989), Women daring to speak: United states women's feminist utopias, *Utopian Studies*, No. 2 (1989), 118-123, Penn State University Press.
- Pfaelzer, J. (1988), The changing of the avant garde: The feminist utopia (La transformation de l'avant-garde:l'utopie féministe), *Science Fiction Studies*, Vol. 15, No. 3 (Nov., 1988), 282-294.
- Russ, J. (2001), *Dişi adam*, (Çev. Ç. Öztekin). İstanbul: Ayrıntı
- Temizarabacı, Y. (2005), *Ütopyanın kadınları kadınların ütopyaları*, İstanbul: Sel
- Ögüt, H. *Feminist ütopyalara*, (12.25.20017), <http://kritisyen.blogspot.com/2009/04/feminist-utopyalar-birsabah-uyandiginda.html>, Erişim tarihi: 18/06/2018.